

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

2022-01-11 Nr.(1.19 -2021-784)2-7
I 2021-12-23 Nr.(16.1E-341SD-6223

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTO NR.21-34540
DERINIMO**

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, susipažinusi su pateiktu derinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 8 d. nutarimo Nr. 695 „Dėl statistinės informacijos apie vaikus rodiklių sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projektu Nr. 21-34540 (toliau – Projektas, Projekto sąrašas), teikia žemiau išdėstytas pastabas ir pasiūlymus jo tobulinimui:

1. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė pakartotinai¹ siūlo įvertinti Projektu siūlomų pakeitimų atitiktį Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto pateiktoms rekomendacijoms dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvai įgyvendinimą, ypač dalyje dėl duomenų apie vaikus rinkimo (CRC/C/LTU/CO/3-4), užtikrinant, kad visi apie vaikus renkami duomenys būtų suskirstyti pagal amžiaus grupes, lytį, etninę kilmę, socialinę ir ekonominę padėtį, kaimo ar miesto vietas ir pagal vaikų grupes, kuriems reikalinga speciali apsauga, siekiant išsamiai ištirti visų vaikų padėtį (7 punktas); sukuriant duomenų apie nesimokančių ir mokyklos nelankančių vaikų iki 18 metų kaupimo sistemą ir ištirti, kokios pagrindinės šio reiškinio priežastys.

Manytina, kad Komiteto rekomendacijų neįgyvendinimas neturėtų būti argumentuojamas duomenų rinkimo proceso sudėtingumu, informacijos neaktualumu ar priskyrimu ypatingų duomenų kategorijai (pavyzdžiui, apie etninę kilmę). Reaguojant į argumentą dėl duomenų apie etninę kilmę priskyrimo ypatingų duomenų kategorijai, atkreiptinas dėmesys, kad ir statistiniais tikslais renkami duomenys apie vaikų sveikatą, teistumą ir kt. taip pat priskirtini ypatingų asmenų kategorijai.

2. Pakartotinai siūlome sukurti duomenų apie nesimokančių ir mokyklos nelankančių vaikų iki 18 metų (16-17 metų) kaupimo sistemą ir ištirti, kokios pagrindinės šio reiškinio priežastys.

Projekto rengėjai nurodo, kad į šį Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos siūlymą nebuvo atsižvelgta, kadangi „mokslo nuo 16 m. amžiaus nėra privalomas, tai apsunkina objektyvų duomenų surinkimą ir kelia tokių duomenų rinkimo pagrįstumą“.

Pažymėtina, kad teikdama šį siūlymą, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga nekvestionuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 41 straipsnio, kuriame įtvirtintas asmenims iki 16 metų mokslo privalomumas. Argumentas, kad mokslas nuo 16 metų vaikams nėra privalomas yra

¹ Vaiko teisių apsaugos kontrolierės išvados ir pastabos dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 8 d. nutarimo Nr. 695 „Dėl statistinės informacijos apie vaikus rodiklių sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projektų Nr. 20-9584 ir Nr. 21-27005.

dažnai pateikiamas, tačiau svarbu paminėti, kad valstybė turi užtikrinti, jog kiekvienas vaikas galėtų tinkamai įgyvendinti jam tiek tarptautiniais, tiek nacionaliniais teisės aktais garantuojamą teisę į mokslą. Ši teisė privalo būti užtikrinta ir sudarytos sąlygos ją įgyvendinti kiekvienam vaikui iki pilnametystės (ne iki 16 metų). Pažymėtina, kad vaikas, sulaukęs 16 metų, gali būti priverstas dėl įvairių aplinkybių toliau nesimokyti. Jeigu nėra skiriamas dėmesys priežastims, dėl kurių vaikas netęsia mokslo, bei vadovaujamas tik argumentu, kad vaikams nuo 16 metų mokslas neprivalomas, išauga vaikų pažeidžiamumo ir kitos rizikos, neigiamos pasekmės, kurias gali patirti vaikas iki pilnametystės bei tapęs pilnamečiu: skurdas, nedarbas ir kt.

Taip pat pažymėtina, kad Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga šį siūlymą teikė atsižvelgdama į Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto rekomendaciją ir išreikštą susirūpinimą, kad trūksta duomenų apie nesimokančių ir mokyklos nelankančių vaikų (angl. drop out rate) lygį ir nėra šių duomenų apie vyresnius kaip 16 metų amžiaus vaikus (45, 46 punktai).

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vadove², tarp klausimų, kurie yra skirti konvencijos 28 straipsnio dėl vaiko teisės į švietimą įgyvendinimo įsivertinimui, yra ir klausimai, manytina, papildomai pagrindžiantys siūlomų duomenų rinkimą, pvz., ar švietimo politika skatina maksimaliai išnaudoti visų vaikų (iki 18 metų) švietimo galimybes?; ar valstybė yra patvirtinusi jos garantuojamo švietimo galimybių išnaudojimo ir švietimo rezultatų visiems jos jurisdikcijai priklausantiems vaikams įvertinimo mechanizmus? kokios priemonės buvo patvirtintos mokyklų lankomumui skatinti ir mokyklas metančių vaikų skaičiui mažinti? ar įgyvendinant šias priemones atsižvelgiama į: vaiko gyvenimo sąlygas namuose (tokias kaip būtinumą užtikrinti šeimos pajamas, dirbti namų ūkio darbus arba padėti nuimti derlių)?; mokymo programos svarbą vaiko gyvenimui ir profesiniam mokymui?; mokymo programos atitiktį vaiko protiniam vystymuisi? ; visus specialiuosius vaiko poreikius (tokius kaip negalia, liga arba nėštumas)? ; būtinumą gerbti kultūrines arba religines tradicijas ir lyčių skirtumus?; būtinumą gerbti vaiko nuomonę?; būtinumą gerbti vaiko orumą?; būtinumą nustatyti mokymosi sunkumus ir padėti vaikams išlaikyti egzaminus arba mokytis, kad nereikėtų likti kartoti kurso?; būtinumą įtraukti vietinę bendruomenę į švietimo įgyvendinimą, o mokyklas – į bendruomenės gyvenimą?; veiksmingą mokytojų įdarbinimą ir rengimą, kad nebūtų nepasitenkinimo mokykla?.

3. Siūlytina tikslinti Projekto 4.18 ir 4.19 punktų parametrus, išskaidant 14-18 metų amžiaus grupę į dvi amžiaus grupes, t. y. 14-15 ir 16-17 metų. Manome, kad yra tikslingi išskirti papildomai bent šias dvi amžiaus grupes, atsižvelgiant į tai, kad vaikui nuo 16 metų gali būti taikoma administracinė ir baudžiamoji (išskyrus atskiras nusikalstamas veikas) atsakomybė, vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių skyrimo pagrindus bei kitus pokyčius, kurie yra susiję su nurodyta amžiaus riba, ir siekiant atskleisti nuoseklesnę šių priemonių taikymo praktiką.

4. Pakartotinai siūlytina papildyti Projekto sąrašą *šiuo metu galiojančios redakcijos* punktu „Vaikų globos įstaigų darbuotojų skaičius“ (6.12) ir nustatytais parametrais (koreguojant pagal reikalavimus profesinei sudėčiai), taip pat informaciją teikiančiais ir gaunančiais subjektais, informacijos parengimo laiku, periodiškumu.

5. Papildyti Projekto Sąrašo 6.20 punkto parametrus „mieste, kaime“.

6. Papildyti Projekto Sąrašo 6.21 punkto parametrus „mieste, kaime“.

7. Siūlytina išskirti Projekto 7.1.3 punkte nurodytą rodiklį į du atskirus rodiklius, kadangi suėmimas bei nuteisimas yra skirtingi, nesusiję procesai ir aktualu disponuoti atskirais duomenimis

² Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vadovas, UNICEF, 2002; <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/vaiko-teisiu-apsauga/konvencijos>

apie vaikus, kuriems taikomas suėmimas, ir vaikus, kurie nuteisiami. Taip pat siūlytina papildyti rodiklį papildyti rodikliu „pagal užimtumą“.

8. Projekto 7.3 punkte vietoj žodžių „ir kitų“ įrašyti skyrybos ženklą, siekiant teisinio reglamentavimo nuoseklumo ir aiškumo, t. y. atskirti statistinius duomenis apie vaikus, pabėgusius iš vaikų socializacijos centrų, ir vaikus, pabėgusius iš globos įstaigų; bei suderinti 7.3 ir 7.4 punktuose to paties parametro dėstymą (vaikai, pabėgę iš namų, vaikų socializacijos centrų, globos įstaigų).

9. Projekto 7.4 punkte parametrus papildyti nauju parametru „pagal lytį“; suderinant 7.3 ir 7.4 punktų parametrus (7.3 punkte minimas parametras numatytas).

10. Pakartotinai siūlytina Projektą papildyti nauju rodikliu (7.7 punktu) dėl vaikų, kurių tėvai (tėvas, motina, abu tėvai) atlieka laisvės atėmimo bausmę pataisos įstaigose. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga nesutinka su Projekto rengėjų argumentais dėl nepritarimo šiam siūlymui (sunkumai dėl informacijos prieinamumo, rinkimo specifikos ir pan.). Pažymėtina, kad teikiant siūlymą, buvo daroma prielaida, kad Lietuvoje šio pobūdžio duomenys nėra renkami. Todėl įvertinant laiko, finansinių ir kitų išteklių bei sprendimų priėmimo poreikį buvo siūloma numatyti šių duomenų rinkimą vėlesniam laikotarpiui.

Pažymėtina, kad duomenų apie vaikus, kurių tėvai atlieka laisvės atėmimo bausmę, poreikis (trūkumas) yra akcentuojamas tarptautiniame lygmenyje, įvairių ekspertų ir pan.

11. Siūlytina tikslinti Projekto 8.1 punkto – rodiklio pavadinimą, atsižvelgiant į tai, kad administracinė atsakomybė gali būti taikoma tik 16 metų sulaukusiems ir vyresniems vaikams ir jį išdėstyti taip: „vaikų, padariusių administracinius nusižengimus skaičius“. Taip pat siūlytina papildyti parametru sąrašą parametrais „pagal padarytą administracinį nusižengimą“, „pagal užimtumą“ (7.1.2 ir 7.2 punktų analogija).

12. Siūlytina tikslinti Projekto 8.2 punkto rodiklio pavadinimą, atsižvelgiant į tai, kad jaunesniems kaip 16 metų asmenims nėra taikoma administracinė atsakomybė ir informacija apie vaiką bei jo padarytą administracinio nusižengimo požymių turinčią veiką perduodama kompetentingoms institucijoms (Administracinių nusižengimų kodekso 6 straipsnis) ir jį išdėstyti taip: „vaikų iki 16 metų amžiaus, padariusių administracinių nusižengimo požymių turinčią veiką, skaičius“. Siūlytina parametru sąrašą papildyti parametru „vaikų su negalia“, suderinant jį ir su 8.1 punkto parametrais; taip pat svarstytina, jog turėtų būti tikslinamas amžiaus parametras (nurodant amžiaus grupes, amžiaus grupes ir konkrečius metus ar kt.).

13. Siūlytina svarstyti galimybę Projekte atsisakyti „nepilnamečio“ sąvokos ir visame Projekte vartoti sąvoką „vaikas“. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga pritaria išsakomai nuomonei, kad pati sąvoka „nepilnametis“ (ypač baudžiamojoje, administracinėje teisėje ar pan.) turi neigiamą atspalvį. Pažymėtina, kad Projekte sąvoka „nepilnametis“ taip pat yra vartojama reglamentuojant statistinės informacijos, susijusios su vaikų nusikalstamumu, administracinio pobūdžio nusižengimais, taip pat darbo santykiais, migracijos procesu ir kt. statistiniais rodikliais.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė